

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst

Afdeling Inlichtingen

Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Telefoon (070) 318 75 45
Telex 31337 MVD/GV/NL
Telefax (070) 318 79 51

Aan:

Zie verzendlijst

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer
97002222

Datum
16 mei 1997

Onderwerp

Joegoslavië: recente ontwikkelingen (nr 19/97)

1. Hierbij doe ik u toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalig Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

mr J.C.F. Knapp
Brigade-generaal

Bijlagen

-1-

Bezoekadres

Kalvermarkt 28, Den Haag

Doorkiesnummer

(070) 318 6634

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. 97002222

d.d. 16 mei 1997

AAN:

Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. Coordinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr [REDACTED], mw [REDACTED], dh [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

NL-HPMV NAVO-Brussel

IMS/INT DIV, t.a.v. Ko [REDACTED], d.t.v. HPMV

DCBC, t.a.v. H-Dienstploeg (als hard copy & op schijf)

INTERN:

HMID
HACIV t.a.v. BCI
HAI
HAO t.a.v. Bureau 1, Team 1
HAVI
H-AMID/KL
H-AMID/KM
H-AMID/KLu
HBSA
HBMA
MID-cel
ARCHIEF

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGEDIENST
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

19/97

(Afgesloten 141200 MEI 1997)

Conclusie/voorzicht

De etnische verhoudingen in Bosnië-Herzegovina verkoelen steeds meer. Er is geen indicatie dat daadwerkelijke vruchtbare samenwerking tussen de Moslims enerzijds en de andere bevolkingsgroepen anderzijds op korte termijn nog tot de mogelijkheden behoort. Alleen de wens om het internationale aanzien van de eigen bevolkingsgroep niet onnodig te schaden, beperkt de bereidheid tot openlijke conflicten.

De positie van de relatief hervormingsgezinde Montenegrijnse premier Djukanovic komt steeds meer onder (verbaal) vuur. Van Servische zijde is gezinspeeld op het gebruik van geweld om hem weer in de pas te krijgen.

De oppositie tegen de Servische president Milosevic dreigt steeds verder te verbrokkelen.

Bosnië-Herzegovina

Wapens uit Albanië naar Bosnië?

Volgens een eerste, onbevestigde inlichtingenmelding vindt er in toenemende mate wapensmokkel plaats vanuit Albanië naar Bosnië-Herzegovina. De verbindende schakel zou worden gevormd door Montenegro. Hoewel onbevestigd, is deze melding geloofwaardig. Het lijkt weinig twijfel dat in Albanië groepen misdadigers actief zijn, die over grote aantallen wapens beschikken en bereid zijn deze op de internationale markt te verkopen. In beginsel is het denkbaar dat alle drie de conflictpartijen in Bosnië-Herzegovina hiervan profiteren, maar het meest voor de hand ligt dat het leeuwedeel ten goede komt aan de Bosnische Moslims, via de door moslims gedomineerde gebieden in Albanië en Sandzak (Montenegro).

Servische parlamentsleden klagen over manipulatie door Moslims

Servische afgevaardigden in het algemeen-Bosnische parlement hebben geklaagd over het feit dat een voorgenomen zitting van het parlement niet is doorgegaan. Aanleiding was het feit dat de Servische parlamentsleden niet akkoord gingen met een Moslim-voorstel om de agenda te wijzigen. De Serviërs wilden spreken over maatregelen tot economisch herstel, zoals aanvankelijk voorzien, maar de Moslim-afgevaardigden hadden de agenda veranderd. Er is reeds geruime tijd sprake van een impasse op centraal niveau. De gezamenlijk-Bosnische instellingen kunnen slechts tot overeenstemming komen indien er een gezamenlijk belang op het spel staat, zoals economisch herstel. Dat de Moslim-afgevaardigden daaraan nu zelfs geen prioriteit meer hechten, is illustratief voor het onderlinge wantrouwen tussen de drie bevolkingsgroepen. Het is tegen die achtergrond vermeldenswaard dat de protesten afkomstig waren van alle "Servische" groeperingen in het Bosnische parlement, ook die welke in de RS zelf oppositie voeren.

Nieuwe ontmoeting HDZ en SDS

Op 10 mei heeft er opnieuw een ontmoeting plaatsgevonden tussen afgevaardigden van de Bosnisch-Kroatische HDZ en de Bosnisch-Servische SDS. De ontmoeting vond plaats in Banja Luka en de delegaties werden wederom geleid door partijvoorzitters Rajic en Buha. De partijen bereikten overeenkomst omtrent vijf punten:

- bereidheid om het Dayton-vredesakkoord volledig uit te voeren;
- het recht van alle vluchtelingen en ontheemden om terug te keren naar hun woningen of voldoende compensatie hiervoor te ontvangen;

- [REDACTED]
- het principe van geleidelijke terugkeer en bescherming van de rechten van de twee etniciteiten die in een andere entiteit leven;
 - oprichting van werkverbanden voor uitwisseling van cultureel en historisch erfgoed en persoonsdocumentatie;
 - verbetering van de zoektocht naar vermiste personen, opgravingen en uitwisseling van gevallen.
- Buha stelde dat de snelste manier van uitvoering van het Dayton-vredesakkoord ligt in dergelijke directe onderhandelingen tussen de regeringspartijen. Rajic voegde hieraan toe dat de gesprekken geen bedreiging vormen voor de "derde staat".

Ondanks de sussende woorden van Buha zullen de Moslims, die ervan overtuigd zijn dat er meer overeenkomsten dan verschillen bestaan tussen Bosnische Serviërs en Kroaten, in de bijeenkomst een nieuwe indicatie zien dat zij geïsoleerd dreigen te raken tussen beide andere bevolkingsgroepen. Dit zal de bereidheid tot samenwerking op centraal en federaal niveau niet ten goede komen.

Moslim/Kroatische Federatie

Militaire doctrine aangenomen

Eerder deze week hebben de Bosnische en Kroatische leden van het Bosnische presidium, Izetbegovic en Zubak, de "militaire doctrine" van de Moslim/Kroatische Federatie (MKF) ondertekend. Daarin wordt onder meer gesteld dat de missie van de MKF-strijdkrachten (VF) "agressie tegen de federatie af te schrikken in vredetijd en de federatie te verdedigen in geval van oorlog of noodgevallen" is. MKF-minister van Defensie Jelavic onderstreepte dat beginsel-akkoorden zijn gesloten over structuren (vier legerkorpsen in respectievelijk Sarajevo, Mostar, Tuzla en Bihac), opleidingen en gezamenlijke militaire productie. Uit zijn woorden kon echter worden opgemaakt dat er nog geen akkoord is bereikt over de vakgrenzen van de vier korpsen, alsmede over de "nationale deelname en de verdeling van wapens volgens prioriteiten". Desondanks sprak de Amerikaanse militaire gezant Pardew over een "uiterst belangrijk akkoord voor de volledige vestiging van de VF".

Ondanks de "ontroerende" verklaringen lijkt het hier een document te betreffen zoals er met name op MKF-gebied reeds vele zijn geweest. De gebezigde formuleringen kunnen niet verhullen dat over cardinale aspecten van de integratie tussen Kroaten en Moslims nog geen beslissing is genomen, zonder twijfel als gevolg van het fundamentele (en volgens de jongste indicaties groeiende) wantrouwen tussen beide volkeren in de Federatie. Het is bijvoorbeeld opmerkelijk dat de doctrine is ondertekend door functionarissen op centraal niveau, terwijl het een MKF-aangelegenheid betreft en defensie-aangelegenheden door "Dayton" expliciet aan de entiteiten worden toegewezen. Indien er al verbale steun aan de militaire integratie in de MKF wordt betuigd, dan is deze volledig toe te schrijven aan de hoop op voortzetting van de (militaire) steun van met name de VS, die integratie op militair gebied als eis hadden genoemd voor voortzetting van de militaire bijstand. Opmerkelijk is overigens dat de militaire doctrine weliswaar voorziet in een verdedigende rol voor de VF in vredetijd, maar dat de gebezigde formuleringen ruimte laten voor offensieve operaties in oorlogstijd. Dit laat in ieder geval de mogelijkheid open dat (delen van) de VF het offensief zullen zoeken indien zich nieuwe confrontaties met de Serviërs voordoen.

Abdic-aanhanger gearresteerd

Eerder deze week is een lid van het parlement van de MKF door de Bosnische politie gearresteerd. Daarbij werd gesteld dat tegen de betreffende persoon, Djedovic, een onderzoek wordt uitgevoerd door het ICTY wegens vermeende oorlogsmisdaden. Inmiddels is echter aangegeven dat, indien het internationale hof niet om de uitlevering van Djedovic zal vragen, een Bosnische rechtbank de zaak zal behandelen. De plv Hoge VN-Vertegenwoordiger Steiner heeft inmiddels tegen de gang van zaken geprotesteerd en gesteld dat de beslissing van het parlement om de immuniteit van Djedovic op te heffen, in strijd is met de Grondwet van de MKF. Djedovic vertegenwoordigt in het parlement de DNZ, de partij van het voormalige Bosnische presidiumlid Abdic. Alleen al daaruit kan worden opgemaakt dat de arrestatie van Djedovic geen verband houdt met vervolging door het ICTY (dat tot op heden geen arrestatiebevel tegen hem heeft uitgevaardigd), maar om de rivaliteit tussen de DNZ en de belangrijkste Moslim-partij, de SDA van Izetbegovic. Zoals reeds eerder gemeld, nemen in de Bihac-enclave (de voormalige basis van Abdic) de spanningen tussen voor- en tegenstanders van Abdic weer toe, vermoedelijk omdat deze weer toenadering zoekt tot zijn voormalige bondgenoten, de Kroaten. Door dergelijke incidenten kunnen niet alleen de spanningen in Bihac en omgeving verder verscherpen, maar ook die tussen Bosnische Moslims en Kroaten.

Bosnisch-Servische Republiek

Plavsic waarschuwt voor nieuwe agressie

De president van de Bosnisch-Servische republiek (RS), Plavsic, heeft op 12 mei een plechtigheid van de Bosnisch-Servische strijdkrachten (VRS) in de stad Prijedor bijgewoond. Daarbij hield zij een rede, waarin zij de defensieve intenties van de VRS benadrukte. Tevens onderstreepte zij de rol die de VRS heeft gespeeld bij de vestiging van de RS en sprak zij de verwachting uit dat het leger die rol ook in de toekomst zal blijven spelen "indien de grenzen van de RS worden aangevallen". Om die reden sprak zij zich uit voor een verlenging van het mandaat van SFOR. Met deze uitspraken onderstreept Plavsic eens te meer de verwachting van de Bosnische Serviërs dat hun tegenstanders (d.w.z. de Bosnische Moslims) zullen proberen het resultaat van de vorige oorlog tenminste voor een deel ongedaan te maken. De "defensieve opstelling" van de VRS houdt verband met het feit dat de Serviërs grosso modo hun oorlogsdoelen hebben bereikt en hopen deze nu te kunnen consolideren. Gezien haar uitspraken houdt Plavsic er rekening mee dat SFOR een rol zal spelen bij het voorkomen van nieuwe incidenten, hetgeen er in de praktijk op zou neerkomen dat SFOR een rol zou spelen bij het verdedigen van de agressors van de vorige oorlog.

De aanwezigheid van Plavsic, die enige tijd nauwelijks in het openbaar was verschenen, in Prijedor kan ook niet los worden gezien van haar machtsstrijd met andere leden van de Bosnisch-Servische top, met name de Servische afgezant in het Bosnische presidium Krajisnik. Hoewel laatstgenoemde in die strijd de overhand lijkt te hebben, is het merendeel van de VRS-top op de hand van Plavsic, omdat zij de belangrijkste VRS-leiders persoonlijk benoemd heeft in haar streven van eind vorig jaar om de toenmalige bevelhebber Mladic c.s. te vervangen. Kennelijk hoopt Plavsic haar banden met de legertop te gebruiken als tegenwicht voor de positie van Krajisnik, en benadrukt zij om die reden de positie en de rol van de VRS in de RS.

Kroatië

Stanimirovic beschuldigt Tudjman van schending overeenkomst

De belangrijkste vertegenwoordiger van de Serviërs uit oost-Slavonië, Stanimirovic, heeft de Kroatische president Tudjman ervan beschuldigd bestaande overeenkomsten over de herintegratie van het gebied bij Kroatië te hebben geschonden. Aanleiding was de beslissing van Tudjman om naast Stanimirovic een hoogleraar uit Zagreb, Bamburac, te benoemen als Servische vertegenwoordigers in het Kroatische parlement. Stanimirovic wees erop dat diverse malen is overeengekomen dat de te benoemen functionarissen beide afkomstig zouden zijn uit oost-Slavonië. De uitspraak van Stanimirovic is juist, maar het is twijfelachtig of zijn protest enig effect zal hebben. De beslissing van Tudjman om een persoon te benoemen die eerder wordt gezien als een vertegenwoordiger van de "loyale" Serviërs in Kroatië houdt verband met de Kroatische presidentsverkiezingen van juni a.s. Tudjman, die zelf kandidaat is, wil zonder enige twijfel zijn successen ten aanzien van de "Servische" gebieden in Kroatië als belangrijk propaganda-item gebruiken. Het protest van de Serviërs uit oost-Slavonië is tegen die achtergrond kansloos, te meer daar (afgezien van wat verbale steun uit Belgrado en Pale) nauwelijks op internationale hulp behoeft te worden gerekend. Dit zal het Servische vertrouwen in de uiteindelijke Kroatische intenties, dat reeds verkleind was naar aanleiding van de vervolging van Serviërs uit andere voormalig "Servische" gebieden in het land, nog verder doen afnemen.

Stanimirovic vormt "gezamenlijke raad" Servische steden

Stanimirovic heeft onlangs overleg gevoerd met de Joegoslavische vertegenwoordiger in Kroatië, Knezevic. Het overleg vond plaats in Vukovar, dat in 1991 het toneel was van zware Servische oorlogsmisdaden, maar dat sinds de verkiezingen van eerder dit jaar een door Serviërs gedomineerde gemeenteraad heeft. Na afloop verklaarde Stanimirovic dat de steden in oost-Slavonië die eveneens een "Servische" gemeenteraad hebben, een gezamenlijke raad hebben gevormd die hun belangen ten opzichte van de Kroatische autoriteiten moet behartigen. Hij benadrukte dat de Kroatische wetten een dergelijke raad een legale status geven. Met de vorming van deze raad proberen de Serviërs hun krachten te bundelen tegen de Kroatische autoriteiten, wanneer het Kroatische gezag over oost-Slavonië wordt hersteld. De aanwezigheid van Knezevic moet kennelijk onderstrepen dat Joegoslavië morele steun verleent aan die poging en aan de belangen van de Serviërs in oost-Slavonië in het algemeen. In de praktijk is het uiterst twijfelachtig of daaraan veel belang moet worden gehecht. Belgrado zal de Serviërs in het gebied zeker als factor in de onderhandelingen over de definitieve betrekkingen tussen Joegoslavië en Kroatië meenemen; zo lijkt er vooruitgang te zijn geboekt in de besprekingen over "dubbel staatsburgerschap" en de demilitarisering van

oost-Slavonië en mogelijk een deel van het aangrenzende gebied. Anderzijds hecht Belgrado groter belang aan de volledige normalisering van de betrekkingen met het buurland dan aan de belangen van de Serviërs in oost-Slavonië. Joegoslavië zal om die reden zeker geen breuk met Zagreb willen forceren.

Joegoslavië

Panic aanvaardt "lidmaatschap" oppositionele coalitie

De voormalige Joegoslavische premier Panic heeft het lidmaatschap aanvaard van een oppositionele coalitie in de voormalig autonome provincie Vojvodina. Volgens zijn eigen verklaring zou dit lidmaatschap hem zijn aangeboden door de burgemeester van Belgrado en leider van de Servische DS, Djindjic. Panic pleitte voor een gezamenlijke kandidaat van de oppositie bij de komende Servische presidentsverkiezingen en zei "in dat geval een zege te garanderen". Hoewel de status van Panic en de verhouding van deze "provinciale" oppositie tot het landelijke oppositieblok "Zajedno" (waarvan Djindjic een prominent lid is) niet geheel duidelijk is, kan de benoeming van Panic tot grote problemen leiden. Niet alleen vormt dit een provocatie aan het adres van de Servische president Milosevic, die Panic bij de verkiezingen van 1992 verslagen heeft, maar bovendien zal de andere grote partij in "Zajedno", de extreem-nationalistische SPO, zelfs maar een hint dat Panic presidentskandidaat zou worden, als een motie van wantrouwen van de kant van Djindjic beschouwen. SPO-leider Draskovic had in een eerder stadium zijn steun aan Djindjic als kandidaat-burgemeester van Belgrado gegeven, maar onderstreept dat hij in ruil als de enige kandidaat van "Zajedno" voor het Servische presidentschap wil worden beschouwd. Dit was de afgelopen maanden reeds aanleiding voor wrijvingen tussen Draskovic en Djindjic, die de kansen van Draskovic laag inschat. Als Djindjic nu inderdaad initiatieven heeft genomen om Panic (die overigens op nog minder aanhang lijkt te kunnen rekenen dan Draskovic) naar voren te schuiven, kan dit een definitieve breuk in "Zajedno" tot gevolg hebben. Dat zal Milosevic in de kaart spelen. Aangezien ook Djindjic zich dat zal realiseren, is de vraag wat zijn uiteindelijke motieven met deze stap zijn.

Djukanovic in toenemende mate onder vuur

In de Servische pers wordt in toenemende mate kritiek geleverd op de Montenegrijnse premier Djukanovic. Zo zou hij "openlijke aanvallen op het systeem in Servië en op de coherentie van Joegoslavië" hebben uitgevoerd. Met zijn streven naar onafhankelijkheid voor Montenegro zou hij de sociale formule van het land eenzijdig interpreteren en zijn wil opleggen aan de beide volkeren van Joegoslavië. Tevens zou hij het federale leger in diskrediet hebben gebracht. De Joegoslavische minister van Defensie Bulatovic (zelf een Montenegrijn, maar niet te verwarren met de gelijknamige Montenegrijnse president) heeft Djukanovic gewaarschuwd dat "een uitvoerende macht niet kan functioneren als zij de wil van de partij negeert die het volk vertrouwen heeft geschonken". Ook de Joegoslavische president Lilic heeft, tijdens een bijeenkomst met de leiders van de Veiligheidsdiensten van het Federale leger en het ministerie van Binnenlandse Zaken, gewaarschuwd tegen "pogingen de desintegratie van Joegoslavië te bewerkstelligen". Hij suggereerde dat deze pogingen plaatsvonden met clandestiene buitenlandse steun.

Zoals bekend streeft Djukanovic een meer onafhankelijke positie voor Montenegro na, die meer op het Westen gericht zou zijn. Daarmee bedreigt hij in Servische ogen niet alleen de coherentie van Joegoslavië, maar ook de meer op andere voormalige Oostbloklanden gerichte koers die Servië voorstaat. Om die reden is er reeds geruime tijd sprake van een mediacampagne tegen Djukanovic, maar tot op heden is het Servische bewind er (direct of via het deel van de Montenegrijnse leiding dat aan Servië loyaal is) niet in geslaagd Djukanovic tot inkeer te brengen. Het zinspelen op de rol van het van de veiligheidsdiensten en het leger, in samenhang met de genoemde uitspraken van Bulatovic en Lilic, lijkt er in deze context op te wijzen dat Belgrado dreigt met de inzet van militaire en/of andere veiligheidsmiddelen om Montenegro weer in de pas te brengen met de door Servië nagestreefde koers. Overigens zou een dergelijk ingrijpen het Servische internationale aanzien kunnen schaden.

Verkiezingen in Kosovo uitgesteld

Op 8 mei werd bekend gemaakt dat de algemene presidents- en parlementaire verkiezingen in Kosovo, die voor 24 mei gepland stonden, tenminste 6 maanden worden uitgesteld. Deze maatregel zou zijn voorgesteld door de huidige (schaduw-)president van Kosovo, Rugova, maar ook de "oppositionele" partij PPK verwoordde steun voor het uitstel. Vermoedelijk is het merendeel van de Albanezen in Kosovo van mening dat het tijdstip voor verkiezingen niet gunstig is. Daarbij speelt de onrust in het nabijgelegen Albanië zeker een rol, maar ook het feit dat er sprake is van een voorzichtige dialoog met Servische

[REDACTED]

politici (al behoren die niet tot de regerende SPS) kan een factor van overweging zijn. Bovendien moeten zowel de PPK als Rugova's partij LDK vrezen dat zij momenteel niet de meerderheid van de etnische Albanezen vertegenwoordigen. Het besluit om de verkiezingen uit te stellen geeft in ieder geval aan dat noch de LDK, noch de PPK (de twee enige belangrijke vertegenwoordigers van de Albanezen) momenteel uit is op een openlijke confrontatie met elkaar of de Serviërs.